

**ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА:
ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ ПЛАТФОРМИ ПОШУКУ СПІЛЬНИХ РІШЕНЬ**

**FOOD SECURITY:
TRANSNATIONAL PLATFORMS FOR JOINT SOLUTIONS SEARCHING**

Сичова А.О.,

*кандидат політичних наук,
докторантка кафедри політології*

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

У статті розглядається категорія продовольчої безпеки як один із найбільш актуалізованих наслідків російської війни проти України у контексті переформатування глобального безпекового мислення. Авторка наводить приклади транснаціональних платформ як спроби міжнародної спільноти сформувати спільний простір для узгодження національних позицій і світового становища у продовольчому секторі. Такий підхід дозволяє не лише прослідкувати динаміку еволюційності процесу прийняття політичних рішень, але й виокремити вразливості транснаціональних структур в управлінні продовольчою безпекою. Стаття засвідчує, що система глобального управління продовольчою безпекою складається з конфігурації полівалентних відносин співпраці, конкуренції або функціонального конфлікту між ключовими установами, що суттєво ускладнює досягнення компромісу як щодо встановлення порядку денного, так і щодо вироблення узгодженого алгоритму реагування на продовольчі виклики. Продовольча безпека вже не належить до виключної сфери відповідних агенцій ООН, залучаючи нових суб'єктів до на кшталт НУО або регіональних партнерів до вирішення питання. За таких обставин принципи мультисуб'єктного співробітництва та координації важливі для дотримання консолідованого політичного курсу та вирішення проблеми фрагментованого управління і глобальної співпраці. Відповідно, наразі серед держав та окремих транснаціональних стейкхолдерів існує загальне визнання гострої потреби реформувати глобальне управління продовольчою безпекою, щоб подолати зростаючі показники голоду та підвищити ефективність існуючих заходів. Така потреба актуалізує питання інтегрованості спільних політичних просторів у структуру міжнародних відносин та їх здатність задовольнити глобальні виклики.

Ключові слова: транснаціональна платформа, колаборація, продовольча безпека, глобальне управління безпекою.

The article considers the food security category as one of the most relevant consequences of the Russian war against Ukraine in the context of reformatting global security thinking. The author gives examples of transnational platforms as an attempt to form a shared space for harmonizing national positions and the global situation within the food sector by the international community. Such an approach allows not only to follow the evolutionary dynamics of the political decision-making process, but also to single out the vulnerabilities of transnational structures concerning food security management. The article proves that the global food security system management consists of a configuration of polyvalent relations of cooperation, competition, or functional conflict between key institutions, which significantly complicates the achievement of a compromise both in terms of agenda setting and developing a coordinated algorithm for responding to food challenges. Food security no longer belongs to the exclusive domain of relevant UN agencies, involving new actors such as NGOs or regional partners to address the issue. Under such circumstances, multi-agency cooperation principles and coordination are significant for maintaining a consolidated political course and solving the problem of fragmented governance and global cooperation. Accordingly, there is now general recognition among states and individual transnational stakeholders of the urgent need to reform global food security governance to address rising hunger rates and improve the effectiveness of existing interventions. It comes about the actualization of collaborative political spaces' integration into the structure of international relations and their ability to meet global challenges.

Key words: transnational platform, collaboration, food security, global security management.

Постановка проблеми. Війна РФ проти України продемонструвала залежність багатьох національних продовольчих систем від імпортованих ресурсів, таких як викопне паливо, добрива, корми і сировина, що знову раз підкреслило необхідність фундаментальної переорієнтації глобального сільського господарства з позиції посилення рівня стійкості, зокрема, шляхом створення альтернативних продовольчих платформ за принципами колаборації та кластерної спеціалізації.

Глобальні продовольчі ринки стали свідками різкого зростання цін відразу після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р., яке спричинило незадоволеність імпортованого попиту

і залишається одним із ключових ризиків для продовольчої безпеки [1; 6]. Індекс цін на продовольство у березні 2022 р. досягнув найвищого рівня з 1990 р., у середньому на рівні 159,3 пункту, що на 12,6% вище, ніж у лютому 2022 р. [9], причому найбільші стрибки спостерігалися в індексах зернових та рослинних олій [10].

Витрати на вантажні перевезення також різко зросли через відсутність доступу до чорноморських портів, руйнування української інфраструктури, торговельні обмеження, збільшення витрат на страхування та підвищення цін на паливо. Низка країн компенсували імпорту критичних компонентів і товарів за рахунок інших ринків, що

часто збільшувало час і витрати на транзит. Так, у період з лютого по травень 2022 р. ціна на транспортування сухих сипучих вантажів, зокрема зерно, зросла майже на 60% і призвела до зростання світових цін на продукти харчування майже на 4% [12]. З метою усунення потенційних перебоїв у постачанні країни запровадили обмеження на експорт продовольства та добрив у формі заборон, квот, вимог до ліцензування та податків, які мали б захистити внутрішні постачання та стримати стрибок цін. Проте ці заходи були вжиті за рахунок глобальних ринків, що призвело до подальшого неконтрольованого підвищення вартостей.

Тож російсько-українська війна актуалізувала кризу продовольчої безпеки як одну зі світових проблем, що вимагає комплексної відповіді на національному та глобальному рівнях як у короткостроковій перспективі, так і стосовно диверсифікації ринків у довгостроковій візії для підвищення стійкості продовольчого домену та уникнення майбутніх криз.

Аналіз досліджень. Розуміння концепції продовольчої безпеки зазнавало трансформацій протягом останніх 50 років [17; 18]. Термін вперше був запропонований на Всесвітній продовольчій конференції через стрімке зростання цін на продукти харчування та широке занепокоєння щодо впливу ринкових потрясінь на світовий рівень голоду. У цьому контексті продовольча безпека визначалась як «[наявність] у будь-який час достатніх світових продовольчих запасів основних харчових продуктів для підтримки постійного споживання їжі та компенсації коливань у виробництві та цінах» [7]. Відповідно, дефініція відображало домінуюче на той час уявлення про те, що голод є переважно продуктом відсутності необхідної кількості продовольства на глобальному рівні та міжнародної нестабільності цін. У 1996 р. розуміння продовольчої безпеки було оновлено за рахунок додавання харчових і культурних аспектів, а у 2001 р. з'явився сучасний термін, а саме:

«Продовольча безпека існує, коли усі люди у будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої, безпечної та поживної їжі, яка відповідає їхнім дієтичним потребам і харчовим перевагам для ведення активного та здорового способу життя» [8].

Відповідно, продовольча безпека має чотири стандартні виміри: постійна наявність достатньої кількості їжі; доступ до ресурсів; утилізація (розумне споживання); стабільність. Незважаючи на те, що ці чотири виміри залишаються фундаментальними, їм бракує таких характеристик як стійкість та гнучкість, критично важливих для зміни продовольчих систем у напрямку досягнення цілей стабільності перед обличчям сучасних викликів.

Глобальне управління продовольчою безпекою постає складною сферою транснаціонального співробітництва, яке можна концептуалізувати як сукупність інституцій міжнародного рівня (включно з офіційними міждержавними структурами і НУО), норм і політичних дій, орієнтованих на поступове досягнення всесвітньої продовольчої безпеки [5; 16]. Продовольча криза 2007-2008 рр. стимулювала необхідність внесення змін як в існуючі платформи, так і створення нових критеріїв моніторингу продовольчої безпеки на кшталт зміни клімату та фінансування.

Мета статті – концептуалізувати категорію продовольчої безпеки у контексті становлення нової архітектури глобального управління та посилення стратегічної конкуренції через появу сфокусованих на продовольчому секторі альтернативних транснаціональних платформ у складі ключових стейкхолдерів за принципом консенсусу та узгодженого алгоритму дій.

Сучасне глобальне управління продовольчою безпекою презентує складну сукупність мережевих кластерів, які працюють над конкретними політичними, науковими, програмними і правовими аспектами. Архітектуру глобального управління продовольчою безпекою найкраще охарактеризувати як постійну трансформацію взаємопов'язаних вимірів, а саме:

1. Кількість міжнародних інституцій.
2. Різноманітність інституційних форм.
3. Обізнаність щодо продовольчої безпеки.
4. Поширення продовольчої безпеки як міжнародної норми та практики.

Стосовно першого виміру загальною тенденцією є розширення міжнародних інституцій, залежно від глобальних викликів безпеці. За інституційним дизайном низка продовольчих установ залишається частиною ООН, наприклад, HLTF і SCNFS [16]. Деякі інституції виникли як відгалуження FAO, що з часом почали позиціонувати себе у якості незалежних агентств, зокрема Всесвітня продовольча програма (ВПП), Міжнародний фонд с/г розвитку (МФСР) і Постійний комітет з питань харчування (SCN). Під егідою Групи Світового банку також був створено широкий пул установ з питань продовольчої безпеки, таких як Консультативна група з міжнародних с/г досліджень (CGIAR).

Шокова ситуація 2007-2008 рр. каталізувала динаміку інституційних форм управління продовольчою безпекою, спричинивши пул нових акторів нарівні з традиційними форматами, до прикладу, Всеосяжної рамки дій (Comprehensive Framework for Action, CFA, 2008 р.). Зокрема, CFA наголошувала на «необхідності задоволення нагальних потреб уразливих верств населення, одночасно з мережами соціального захисту та стимулювання інвестицій у сталі с/г виробництво» [2, с. 191].

Цей комплексний алгоритм дій був спільно розроблений 22 країнами та окреслював багатосторонні стратегії продовольчої безпеки.

СФА намагалася одночасно охопити як питання традиційної політики продовольчої безпеки на кшталт надання продовольчої допомоги або с/г інвестиції, так і нові виклики, пов'язані з екологічною стійкістю та макроекономічним менеджментом. Замість того, щоб сфокусуватися на одній проблемі, платформа СФА спробувала сформулювати політичні відповіді на численні та складні фактори, які вимагали агрегування загального консенсусного підходу до проблемної візії та спеціалізованих навичок у відповідному кластері. До всього, СФА не мала повноважень накладати конкретні зобов'язання на учасників, зокрема щодо фінансових внесків, що суттєво обмежувало простір можливостей платформи як нового гравця на полі продовольчої безпеки.

Відповідно, СФА можна розглядати як спробу створення колабораційної платформи, враховуючи різні мандати, оперативний досвід, інтереси, політичні обмеження та ресурси кожного з учасників, у контексті політичного вектору дій. Проте враховуючи заздалегідь прогнозований дефіцит міжсуб'єктного консенсусу перехід від декларативного до проактивного рівня так і не відбувся.

Римські агенції ООН також активізували свою діяльність на фоні проактивної координації політики реагування зі сторони установ у Нью-Йорку та Женеві (GA UN, UNCTAD, ILO, UNDP тощо). FAO як спеціалізована структура з власним керівництвом і річним бюджетом зосередилася на моніторингу та політичних консультаціях, тоді як її ресурси були спрямовані на впровадження Системи інформації про ринок с/г продукції (AMIS) для координації ринкового сегменту та обміну попередженнями про товарні дефіцити. Ця інформаційна система охопила десять організацій (FAO, OECD, IGC, WTO, WFP, IFAD, IFPRI, Світовий банк, HLTF), які збирають, аналізують і поширюють інформацію про продовольчий ринок, сприяючи прозорості сегменту.

Ще одна інституція, яка отримала нове дихання після продовольчої кризи 2008 р. – Комітет зі всесвітньої продовольчої безпеки (CFS). Початковий мандат CFS полягав у виконанні резолюцій Всесвітньої продовольчої конференції та моніторингу результатів Всесвітніх продовольчих самітів 1996 та 2002 рр., але його ефективність залишалася незначною. У 2009 р. CFS вирішили радикально реформувати, надавши чіткішої спрямованості його діяльності саме у секторі продовольчої безпеки. Наразі CFS налічує 127 країн-членів і низку організацій-учасників, у тому числі агентства ООН, міжнародні фінансові інституції, групи приватного сектора та інші НУО, що представляють громадянське суспільство.

CFS позиціонувався як новий тип глобального управління, «в якому громадянське суспільство постає співавтором міжнародного права разом з урядами і міжнародними агентствами» [3, с. 119]. По суті, перед нами ще одна спроба створення транснаціонального органу управління світовою продовольчою безпекою за принципом загального консенсусу. Діяльність CFS зосередилася на Добровільних принципах координації національних планів продовольчої безпеки. Фактично, CFS задумувалася як платформа для підвищення легітимності глобального управління продовольчою безпекою, шляхом вироблення політичного простору спільних рішень, а також «політичних дискурсів для найбільш вразливих верств населення» [18, с. 440]. Незважаючи на заявлений високий рівень плюралізму учасників, більшість елементів пакету реформ не було реалізовано.

Поява та залучення нових суб'єктів до продовольчої тематики призвели до розпорошення відповідальності по всьому ландшафту глобального управління. Продовольча безпека вже не є виключною сферою відповідних агенцій ООН, а належить до компетенції міжнародної системи прав людини, зокрема «агенцій у справах біженців та їхніх регіональних і неурядових партнерів» [20, с. 83]. За таких обставин принципи мультисуб'єктного співробітництва та координації важливі для дотримання консолідованого політичного курсу та вирішення проблеми фрагментованого управління і глобальної співпраці.

Зазначимо, що система глобального управління продовольчою безпекою складається з «конфігурації полівалентних відносин співпраці, конкуренції або функціонального конфлікту між ключовими установами» [16, с. 371]. До прикладу у 1980-х рр. Світовий банк ініціював програми структурної перебудови в країнах, що розвиваються, які наголошували на скороченні державної підтримки сільського господарства (тобто надання кредитів, ресурсів, консультаційних послуг і маркетингу, керованого державою), лібералізації ринків для зовнішньої с/г конкуренції та надання субсидій для вразливих верств населення. Згодом, дослідження FAO показали, що така структурна перебудова підірвала зусилля агенцій ООН щодо продовольчої безпеки через сфокусованість на перехресних цілях [8].

Ще один приклад – суперництво FAO та WFP. На початку створення WFP підпорядковувалася FAO, проте відколи міжнародна продовольча допомога перетворилася на базовий компонент офіційної допомоги розвитку, керівники Програми почали домагатися інституційної незалежності. Протягом 1970-х і 1980-х рр. FAO намагалася зберегти контроль, вбачаючи у WFP потенційного суперника своєї влади, коли остання офіційно отримала статус автономної структури. Проте роз-

кол між двома інституціями, який тривав кілька десятиліть, «спричинив культуру недовіри між суб'єктами» [5, с. 592].

Моніторинг стану продовольчої безпеки також є полікомпонентним процесом, який відіграє важливу роль в інформуванні міжнародної спільноти щодо змін у політичній пріоритетності дій. Наприклад, FAO готує щорічні звіти з оцінкою кількості постраждалих від нестачі їжі в світовому масштабі. Проте у 2011 р. IFPRI почав розробку Світового індексу голоду як альтернативного показника стану продовольчої безпеки [14]. Така паралельна діяльність презентує черговий приклад міжінституційного суперництва на рахунок початкової точки відліку авторитетної діагностики глобальної продовольчої безпеки. Факти міжінституційного суперництва засвідчують, що лідерство та спільні цінності є двома значними факторами конфлікту в глобальному управлінні харчовою системою.

Посилення зв'язку між режимами продовольчої безпеки та торгівлі також активізувало тертя між транснаціональними політичними діячами. Наприклад, країни погодилися відтермінувати перегляд FAS у 2009 р. до завершення переговорів у СОТ під впливом міністерств торгівлі. Останні побоювалися, що перегляд FAS одночасно з Угодою про асоціацію спричинить потенційне послаблення міжнародних правил продовольчої допомоги. Але призупинення перегляду FAS було публічно розкритиковане неурядовими організаціями, що, на їхню думку, стало доказом так званого «охолоджуючого ефекту СОТ на інші політичні виміри» [4].

Нормативні розбіжності між СОТ та установами ООН щодо відносин між державою, ринком та їхньої ролі у світовій продовольчій безпеці посилюють цей конфлікт. Так, СОТ розглядає «вільну торгівлю як підтримку світової продовольчої безпеки» [4, с. 97], що є офіційною позицією Секретаріату, а також потужних прихильників лібералізації торгівлі (наприклад, США, ЄС, Бразилії, Канади та Австралії). FAO та інституції ООН визнають потенціал торговельної політики, проте їхня підтримка нівелюється визнанням асиметричних відносин країн-експортерів продовольства та транснаціональних агропродовольчих компаній, які непропорційно формують ринкові результати. Відповідно, ООН слідує за торговельними переговорами та прагне впливати на них.

Міжорганізаційне суперництво у контексті глобального управління продовольчою безпекою спричинене значною кількістю міжнародних організацій, які прямо чи опосередковано залучалися до цієї сфери. До прикладу з 2008 р. G8 і G20 стали ключовими політичними форумами глобального управління продовольчим сектором шляхом інституціоналізації відповідних процедур ухвалення рішень для посилення рівня влас-

ної легітимності як переговорного мульти-майданчика. Незважаючи на те, що зобов'язання G8/G20 не мають обов'язкової сили, роль санкційного механізму мало виконувати погіршення політичного капіталу країни у разі порушення взятих на себе зобов'язань.

Проблема продовольчої безпеки вперше з'явилася на порядку денному на саміті G8 у 2008 р. в Хоккайдо, наслідком якого стала спільна Декларація на підтвердження занепокоєння з приводу зростання світового рівня нестачі продовольства, необхідності відновлення інвестицій у сільське господарство країн, що розвиваються, і заклик до «глобального партнерства» [13, с. 33] між G8, міжнародними установами та іншими зацікавленими сторонами. На саміті 2009 р. лідери G8 зобов'язалися надати 20 млрд дол. протягом трьох років для забезпечення адекватної екстреної продовольчої допомоги³⁶, що знаменує собою перший випадок, коли дискусії G8 щодо продовольчого сектору призвели до фіксованих фінансових вливань.

Наприкінці 2009 р. G8 взяв на себе більш технічну та операційну відповідальність за продовольчу безпеку, тоді як ухвалення політичних рішень переміщується до G20, до складу якого входять великі експортери с/г продукції, провідні трейдери сировинних товарів, а також найбільші виробники біопалива, у тому числі уряди, які використовували мандати та субсидії для заохочення його виробництва (особливо США та ЄС). На саміті G20 у 2011 р. президент Франції Н. Саркозі визначив продовольчу безпеку як «пріоритетне питання в контексті глобальної фінансової реформи» [18, с. 442] через зростаюче занепокоєння щодо спекуляцій на товарних ринках і нестабільності цін на продукти харчування. Результатом зустрічі став План дій, конкретною імплементацією якого була підтримка пілотної програми створення надзвичайного продовольчого резерву на чолі зі Всесвітньою продовольчою програмою у партнерстві з Економічним співтовариством держав Західної Африки (ECOWAS).

G20 мала унікальний простір для сприяння глобальній продовольчій безпеці через зосередження на структурному реформуванні економічної політики її членів. Проте замість координування реформ G20 сфокусувалася на заходах пом'якшення та подолання наслідків, які здебільшого були доповненням до існуючої нормативно-правової бази світової продовольчої економіки, а не спробою її якісної реструктуризації.

Крім втрачених можливостей стосовно структурних питань продовольчої безпеки, можна виокремити додаткові фактори зменшення ролі G20 у глобальному управлінні зазначеним аспектом. По-перше, невеликі та вразливі країни, залежні від імпорту, не стали частиною диску-

сійного простору G20. Близько 90% членів ООН виключені з її ракурсу, а так звана «самообрана олігополія» [20, с. 103] спричинює «ілюзорну мультисуб'єктність».

По-друге, процес ухвалення рішень у G20 на основі консенсусу обмежує досягнення цільових груп в будь-якій конкретній сфері. У контексті продовольчої безпеки G20 переважно зосереджується на питаннях, які можуть розраховувати на максимальну підтримку учасників, навіть за переважання найменшого спільного знаменника. Неспроможність G20 рекомендувати зміни в політиці біопалива є яскравим прикладом зазначеної практики. Незважаючи на підтверджені докази того, що біопаливо є вагомим фактором високих і нестабільних цін на продукти харчування, його найбільші світові виробники є членами G20 і активно виступають проти реформ. Інші учасники G20 на кшталт Мексики зацікавлені в підтримці більш суворих правил щодо біопалива, але через небажання або відсутність політичної волі не просуvalи свою позицію всередині групи [18, с. 443]. Прагнення уникнути політичної боротьби свідчить про наявність феномену «диявольського зміщення» із домінуванням поглядів низки провідних політичних гравців.

По-третє, G20 не має незалежного секретаріату, відповідно, технічної експертизи чи можливостей її впровадження з питань продовольчої безпеки. Ця вразливість спричинила залежність інституції від агентств ООН щодо проведення власних досліджень, що підриває підзвітність перед ширшою аудиторією та баланс в ухваленні рішень. Створення підгрупи вибраних агенцій для консультування G20, по суті, обходить незалежну технічну експертизу інших мультисуб'єктних органів, зокрема CFA, офіційно пов'язаної з усіма частинами системи ООН, а також іншими міжурядовими установами, такими як COT. З викладених вище причин активізація G20 щодо низки політичних питань викликала певне невдоволення в існуючих організаціях, що лише «посилило фрагментацію в ключових сферах глобального управління» [19]. Хоча G20, ймовірно, прагнула зменшити розриви на арені продовольчої безпеки, діючи у якості провідного координатора дій, її ініціативність лише зробила цю невизначеність більш виразною.

Враховуючи серйозні недоліки в структурі та процедурах G20, є вагомими причини сумніватися в доцільності її існування як транснаціональної платформи з продовольчої безпеки, управління якою має бути пов'язане з ширшою рамковою програмою дій та установами, що вже мають певний ресурс легітимності в означеній сфері.

З цього ракурсу CFS певною мірою надає простір для збалансованого діалогу між урядовими і неурядовими учасниками продовольчої галузі,

хоча на цій арені важко провести ретельне обговорення ключових питань (наприклад, торгівля). Реалізація Римських принципів дозволила б такій платформі як CFS стати ключовим координатором глобального управління продовольчою безпекою, з одночасним збереженням коріння в національних і регіональних стратегіях як додаткових джерел мультилатеральної легітимності.

Відмова G20 скоригувати ключові структурні причини нестабільності цін призвела до охолодження дискусій на інших платформах з продовольчої безпеки, таких як CFS. Тож шанс відіграти конструктивну роль у питаннях продовольчої безпеки був втрачений. Проте варто зазначити тісну співпрацю між суб'єктами глобального політичного сектору, зокрема учасниками HLTF, CFS і G8/G20 [13], що пояснюється перехресним членством і повторюваними моделями взаємодії між ними. Так, країни-члени G8 одночасно виступають суб'єктами CFS з правом голосу, що підвищує ступінь політичної легітимності цих інституцій. Низка ключових членів HLTF, FAO, IFAD, WFP, COT, Світовий банк і МВФ, також є учасниками CFS, включаючи координатора HLTF, який надавав політичні консультації лідерам і міністрам G20. Такі щільні зв'язки можуть сприяти підтримці децентралізованої, мережевої позиції на глобальне управління продовольчою безпекою.

Ключові політичні документи HLTF, CFS та G8/G20 також засвідчують високий рівень взаємної конвергенції через перехресні покликання на цілі та принципи одна одної. Де-факто перехресне членство забезпечує постійний потік інформації між установами, а узгоджені політичні цілі координують технічну роботу та політичні заходи. Проте більш уважний погляд на кожну з цих інституцій виявляє потенційні конфліктогени. Наприклад, G8/G20 воліли уникати розробки регуляторних принципів щодо біопалива, незважаючи на рекомендації HLTF та тиск з боку глобального громадянського суспільства. CFS, з іншого боку, запропонував більш суворі правила щодо іноземних інвестицій у с/г землі для запобігання їх незаконному захопленню. Відповідно, CFS підтримує більшу прозорість зі сторони фінансових учасників, ніж G8/G20. Різні погляди на відповідні політичні заходи позначають відсутність централізованого механізму вирішення подібних суперечок.

Повноваження G8/G20 ґрунтуються на суверенній владі національних держав, проте претензії структур на легітимність є більш складними. Незважаючи на те, що країни-члени G8/G20 мають непропорційну владу в глобальних політичних та економічних справах, вони не можуть претендувати на універсальність. З іншого боку, ключові ролі, які відіграють HLTF та реформований CFS, показують, що недержавні суб'єкти здійснюють значний тиск на глобальне управління продоволь-

чою безпекою, у тому числі у формуванні глобальних політичних програм. Повноваження та легітимність HLTG подвійні: частково вкорінені в політичному та моральному авторитеті Генерального секретаря ООН діяти в інтересах світової спільноти, частково – у технічному та експертному авторитеті FAO та Світового банку. CFS унікальний тим, що його авторитет і легітимність базуються на поєднанні транснаціоналізму та залученні багатьох зацікавлених сторін, за технічної підтримки міжнародних інституцій.

Висновки і перспективи. Глобальне управління продовольчою безпекою наразі перебуває на роздоріжжі. З одного боку, міжнародні зусилля щодо посилення продовольчої безпеки не виправдали очікувань світової спільноти. Існує широка згода, що нинішній рівень світової нестачі продовольства є неприйнятним як з моральної, так і з соціально-економічної точки зору. З іншого боку, можна виокремити поодинокі сигнали виваженого оптимізму (поглиблення транснаціональної мережі співпраці, визначення продовольчої безпеки як пріоритету у політичних програмах міжнародних і регіональних структур, формування нових механізмів фінансування, тощо). Проте розбіжності у нормах, посилення фінансових спекуляцій, зростання кількості військових конфліктів змушують поглянути на питання продовольчої безпеки з позиції створення нового безпекового інструментарію.

Багатосторонні та мультигалузеві колабораційні платформи можуть стати дієвими меха-

нізмами управління за умов: 1) активної та довгострокової участі потужних стейкхолдерів, 2) ресурсів для активізації та підтримки переговорного процесу, 3) нейтрального фасилітатора як системи стримувань і противаг, 4) впровадження механізмів суворої підзвітності та санкційних механізмів у разі порушення домовленостей.

Рішення щодо посилення продовольчої безпеки мають бути спрямовані не лише на пом'якшення безпосередніх наслідків кризи, але й на побудову більш стійких суспільств та економік у довгостроковій перспективі на основі smart collaboration. Серед таких заходів доцільними є короткотермінові втручання як необхідні засоби стабілізації ситуації, проте фокус уваги варто зосередити на довгострокових стратегіях, які знівелюють економічний і соціальний тиск, зменшать вразливість до цінових шоків, а також враховуватимуть кліматичні та екологічні наслідки рішень для навколишнього середовища (кліматично розумне сільське господарство, CSA).

Перезапуск транснаціонального співробітництва в умовах багатополярності на базі колабораційної платформи дозволить зменшити невизначеність ринку та уникнути контрпродуктивних політичних заходів, таких як експортні обмеження та роздування запасів, що підживлюють негативні настрої та дестабілізують продовольчу стійкість. Фактично, мова йде про зміну парадигми не лише в управлінні продовольчою безпекою, а й у структурі мислення транснаціональної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Abay K., Breisinger C., Glauber J., Kurdi S., Laborde D., and Siddig K. The Russia-Ukraine crisis: Implications for Global and Regional Food Security and Potential Policy Responses. *MENA WORKING PAPER*. 2022. Vol. 39. 23 p.
2. Alexander P., Brown C., Arneith A., Finnigan J. & Moran D. Losses, Inefficiencies and Waste in the Global Food System. *Agricultural systems*. 2017. № 153. P.190–200.
3. Béné C., Oosterveer P., Lamotte L., Brouwer I. & Haan S. When Food Systems Meet Sustainability – Current Narratives and Implications for Actions. *World Development*, 2019. № 113. P. 116–130.
4. Baldwin R. The World Trade Organization and the Future of Multilateralism. *Journal of Economic Perspectives*. 2016. Vol. 30, № 1. P. 95–116.
5. Candel J. Food Security Governance: A Systematic Literature Review. *Food Security*, 2014. Vol. 6, № 4. P. 585–601.
6. CGIAR The Russia-Ukraine War: Implications for Global and Regional Food Security and Potential Policy Responses. CGIAR Evaluation Policy. Rome. 2023. URL: <https://cgspace.cgiar.org/handle/10568/128731>
7. FAO World Food and Agriculture Situation. FAO. Rome. 1974. URL: <http://www.fao.org/3/F5340E/F5340E03.htm#ref13>
8. FAO The State of Food Insecurity in the World 2001. FAO. Rome. 2001. URL: <http://www.fao.org/docrep/003/y1500e/y1500e00.htm>
9. FAO Food Price Index. Food and Agricultural Organization of the United Nations. FAO. Rome. 2022. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/food-pricesindex/en/>
10. FAO Food Price Index. FAO. Rome. 2023. URL: <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>
11. FAO-GIEWS Crop Prospects and Food Situation – Quarterly Global Report. FAO. Rome. 2023. URL: <https://doi.org/10.4060/cc4665en>
12. FAOSTAT Trade Data. FAO. Rome. 2023. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
13. GRFC FSIN and Global Network Against Food Crises. GRFC. Rome. 2023. 213 p.

14. IFPRI Food Export Restrictions Have Eased as the Russia-Ukraine War Continues, But Concerns Remain for Key Commodities. IFPRI Survey Report. Washington, DC. 2023. URL: <https://www.ifpri.org/blog/food-export-restrictions-have-eased-russia-ukraine-war-continues-concerns-remain-key>

15. IMF Tackling the Global Food Crisis: Impact, Policy Response, and the Role of the IMF. IMF Stability Report. Washington, DC. 2022. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/IMF-Notes/2022/English/INSEA2022004.ashx>

16. Margulis M. Negotiating from the Margins: How the UN Shapes the Rules of the WTO. *Review of International Political Economy*. 2018. Vol. 25, № 3. P. 364–391.

17. Maxwell S. Food Security: A Post-Modern Perspective. *Food Policy*. 1996. Vol. 21, № 2. P. 155–170.

18. Mbow C., Rosenzweig C., Barioni L., Benton T., Herrero M. & et al. Food Security. Climate Change and Land: an IPCC special report, *International Panel on Climate Change (IPCC)*, 2019. P. 437-550.

19. Tefft J., Jonasova M., Ramziath A. & Morgan A. Food Systems for an Urbanizing World. World Bank. Washington, D.C. 2017. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/454961511210702794/pdf/Food-Systems-for-an-Urbanizing-World.pdf>

20. Vermeulen S., Dinesh D., Howden S., Cramer L. & Thornton P. Transformation in Practice: A Review of Empirical Cases of Transformational Adaptation in Agriculture under Climate Change. 2018. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, Vol. 2. P. 41–65.

21. World Bank Food Security Update. World Bank Report. 2023. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-LXXIX-February-23-2023.pdf>